

Fenomény a jejich „popis“

Jiří Němec kdysi (1980, v poznámce psané pro vězněného Havla) napsal hned v první větě, že „fenomenologická metoda je popis fenoménů“. Tento výměr nelze přijmout, leda jako pouhé první (a velmi nepřesné) přiblížení, které vyžaduje celou řadu dalších upřesnění a vysvětlení. Aby totiž bylo možno nějaký „fenomén“ popsat, je nutno jej „mít“ k dispozici. Kdy vůbec „máme“ nějaký fenomén k dispozici? A čím je vlastně fenomén, který ještě k dispozici nemáme? Popsat můžeme jen to, co máme nějak „před sebou“; můžeme mít „před sebou“ nějaký fenomén, aniž bychom jej ještě „měli“? Nespočívá nejvlastnější povaha fenoménu v tom, že jej už „máme“? Že už nám byl „dán“? Že se nám už „vyjevil“, „ukázal“? Právě zde musíme učinit zásadní rozhodnutí, totiž že náležitě rozlišíme „vyjevování“ a „ukazování se“, tedy „jev“ od „úказu“. V úказu se nám něco, „co“ se ukazuje“ dává k dispozici; to ovšem ještě neznamená, že si toho vůbec všimneme, ba dokonce ani to ne, že jsme třeba jen „disponování“ k tomu, abychom si toho všimli. Nejruznější skutečnosti kolem nás se dějí a ukazují, zatímco my si všímáme jen některých z těch, k jejichž uznamenání jsme vůbec disponováni (tj. kterých jsme vůbec schopni si všimnout). Jak tedy bude chápat fenomén: jako „úказ“, kterého jsme si třeba ještě ani nevšimli, anebo jako „jev“, kterého jsme si nejen už všimli, ale který nám eo ipso už dává nějaký smysl, už mu nějak rozumíme (i když většinou zdaleka ne plně, a třeba ani ne správně)? Pokud tedy – podle Jiřího Němce – jde o popis fenoménu, je zřejmé, že nemůžeme popisovat něco, co se sice ukazuje, ale čeho jsme si ještě nevšimli. Pokud si však už něčeho povšimneme a pokud se na to soustředíme, nemůže jít nikdy o pouhý popis, neboť to, co popisujeme, je určité vykrojení toho, co se právě ukazuje, z rámce obrovské přesily toho, co se v téže době (a i nám) ukazuje také, ale na co nejsme soustředěni (i když necháme stranou, že mnohé z toho, co se v té době ukazuje a co by i nám hic et nunc bylo v principu také dostupné, bychom v tu chvíli vůbec nemohli registrovat, protože o tom zatím nic nevíme a k čemu jsme si zatím nevytvořili potřebné „konstrukty“, aby se nám to nepletlo s čímkoli jiným; sem náleží poukaz na nejruznější nástroje – dalekohled, mikroskop, chemická reagentia apod. – které nám rozšiřují oblast registrovatelného).

(Písek, 100221-2.)